

Чижишин О.,
старший викладач
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільський національний економічний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ І УПРАВЛІННЯ НИМИ

Анотація. В статті досліджено суть і нової роль витрат виробництва в господарському механізмі, що формується, найповніше використання сировини, підвищення якості продукції, зменшення втрат та відходів, в цілому підвищення ефективності господарювання. Однією з важливих умов досягнення цієї мети є правильна організація обліку витрат на виробництво продукції та управління ними.

Annotation. In the article the essence is explored and new role of charges of production in an economic mechanism, that is formed, completest use of raw material, upgrading products, reduction of losses and wastes, on the whole increase of efficiency of menage. One of important terms of achievement of this purpose is correct organization of account of charges on production of goods and management by them.

Ключові слова: облік витрат, ефективна організація обліку витрат, калькулювання собівартості продукції, управління витратами

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку економіки України виникла необхідність у розкритті суті і нової ролі витрат виробництва в господарському механізмі, що формується. Основою методології керування витратами є визначення сутності категорій «витрати» і «собівартість». Зміст даних понять і їх взаємозв'язок обумовлюються механізмами формування витрат у процесі виробничої діяльності і управління ними. Особливу актуальність в умовах ринкової економіки набуває подальше вивчення економічної природи собівартості, структури і її ролі в економіці підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання організації обліку і контролю витрат виробництва продукції нині набули значної актуальності та привертають увагу як науковців, так практиків, а саме: Валуєв Б.І., Голов С.Ф., Жилкіна Л.В., Гуцайлюк З.В., Кужельний М.І., Єфіменко В.І., Крєйцев Г.Г., Лінник В.Г., Ткаченко Н.М., Сопко В.В., Смоленюк П.С. Вагомий внесок у розвиток методологічних питань обліку витрат зробили зарубіжні вчені: Білбжецький І.А., Марченко О.І., Маргуліс А.Ш., Кондраков Н.П.

Постановка завдання. До першочергових завдань можна віднести удосконалення методів та організації обліку витрат підприємств для забезпечення їх ефективного функціонування контролю їх рентабельності в сучасних умовах господарювання.

Вклад основного матеріалу дослідження. У загальному вигляді витрати, у зв'язку з важливою роллю і значенням у забезпеченні виробничих процесів на підприємстві, способі віднесення на вартість виробленого продукту потребують класифікації за різними характеристиками і ознаками, що забезпечує більш глибоке вивчення їх складу і характеру. Використання однакових, економічно обґрунтованих способів групування витрат у практиці забезпечить ефективне їх застосування в обліку, контролі і керівництві.

Облік витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції визначається здебільшого, специфікою тої чи іншої галузі промисловості; типом та обсягом виробництва, особливістю технологічного процесу, складністю продукції, що виготовляється, її асортиментом, періодичністю та часом повтору випуску продукції, спеціалізацією цехів, їх організаційною структурою.

Однією з найбільш важливих класифікацій витрат, на якій будується методика функціонального обліку витрат підприємства є функціональний підхід до поділу виробничих витрат [1, с. 42-43]. Дана класифікація ґрунтується на побудові функціонально-витратної структури, що дозволяє виділити визначені види витрат підприємства в процесі господарської діяльності.

Так, виходячи з функціонального підходу, сформульованого в питанні можна виділити кілька видів витрат підприємства, а саме витрати:

- безпосередньо зв'язані з виробництвом продукції. До них можна віднести: витрати на дослідження якості сировини, що надходить, і матеріалів, готової продукції, напівфабрикатів; прямі виробничі витрати; витрати на розробку нормативів і т.д.;
- пов'язані з обслуговуванням виробничого процесу, тобто з ремонтом виробничого устаткування; транспортуванням сировини, матеріалів, готової продукції, напівфабрикатів; понесені допоміжними підрозділами підприємства для вироблення і подачі в цехи енергії, води палива;
- понесені адміністративно-управлінським персоналом для організації обліку, контролю, регулювання, аналізу господарської діяльності підприємства;
- на забезпечення загальних умов відтворення, тобто понесені в процесі постачання підприємства матеріальними ресурсами і збуту готової продукції; витрати на охорону праці і т.д.

По ступені готовності продукції, що є носієм витрат, пропонується групувати витрати на відносні на продукцію (роботи, послуги) і в незавершеному виробництві. Пропозиція про використання такого угруповання, у першу чергу, пов'язана з характером технологічного процесу виготовлення продукції.

Управління витратами - це вміння економити ресурси і максимізувати віддачу від них.

Аналіз структури затрат передбачає визначення не тільки питомої ваги кожної з затрат, але й оцінку темпу зміни їх величини, щоб завчасно виявити ті з них, які можуть мати вагу в найближчому майбутньому.

Некоректний розподіл витрат по видах продукції і підрозділах може призвести до:

- невідповідності ринковому попиту і співвідношенню цін на окремі види продукції;
- безпідставного зменшення об'ємів випуску продукції деяких видів;
- неправильної оцінки діяльності підрозділів підприємства.

Визначення рівня беззбитковості дозволяє визначити за яким рівнем продажу забезпечується рентабельність виробництва.

Вклад на покриття являє собою характеристику прибутку, яка здійснює функцію покриття постійних затрат, і обчислюється як різниця виручки від реалізації і змінних витрат на виробництво цієї продукції, крім того, підвищення ефективності агропромислового виробництва в умовах різних форм господарювання визначається як:

$$P = V - C_{\text{змін}}, \quad (1)$$

де P – вклад на покриття;

V – виручка від реалізації продукції;

$C_{\text{змін}}$ – змінні витрати.

Для розширення можливостей вкладу на покриття вводиться ще одна формула:

$$I \times P_0 = C_{\text{пост}} \times P, \quad (2)$$

де I – кількість виробленої продукції;

P_0 – вклад на покриття для одиниці продукції;

$C_{\text{пост}}$ – постійні витрати;

P – прибуток. [5, с. 63]

З допомогою даної формули шляхом звичайних арифметичних перестановок, можна визначити рівень беззбитковості ($P = 0$ або $P = C_{\text{пост}}$), ефективність від збільшення чи зменшення окремих показників (постійних затрат, об'єму випуску продукції, розміру прибутку) при будь-якій зміні інших параметрів.

Запас фінансової міцності являє собою оцінку додаткового, тобто виробленого понад рівень беззбитковості, об'єму продажу. Запас фінансової міцності обчислюється за формулою:

$$2 \times (V - T_{\text{тін}}) / V \times 100\%, \quad (3)$$

де 2 – запас фінансової міцності;

$T_{\text{тін}}$ – значення точки беззбитковості,

$$T_{\text{тін}} = C_{\text{пост}} / (1 - C), \quad (4)$$

де C – частка змінних затрат в ціні одиниці продукції.

Кількісна оцінка зміни прибутку в залежності від зміни об'єму реалізації визначається за допомогою операційного важеля, і обчислюється за формулою:

$$O = P / P, \quad (5)$$

де O – операційний важіль.

Операційний важіль допомагає визначити, на скільки відсотків збільшиться прибуток, якщо рівень реалізації збільшиться понад рівень точки беззбитковості на один відсоток.

Ефективне управління витратами неможливо без їхнього розподілу на залежні від прийнятих рішень (релевантні) і не залежні від прийнятих рішень (нерелевантні). Важливість такого угруповання витрат на підприємствах проявляється в необхідності прийняття рішень про шляхи використання супутньої продукції і поворотних відходів; вибору основної сировини і т.д. Для ухвалення управлінського рішення необхідно визначити і згрупувати релевантні витрати по обох варіантах, проаналізувати результати і прийняти відповідне рішення.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, запропонована класифікація витрат дає можливість здійснювати внутрішньогосподарське керування витратами для забезпечення ефективного процесу виробництва і реалізації продукції, більш диференційовано підходити до вибору певних витрат виробництва для їх обліку, контролю та аналізу, орієнтація на функціональний підхід дозволить зорієнтуватись у безперспективності певних витрат і уникненню небажаних перевитрат виробництва. Крім того, доцільно перетворювати постійні затрати в змінні, проте, слід зауважити, що використовуючи даний метод підприємство тим самим збільшує для себе ризик невизначеності, і ризикує отримати значні збитки при падінні рівня виробництва нижче точки беззбитковості.

Отже, при високому рівні коефіцієнту вкладу на покриття збільшувати обсяг реалізації продукції. Також рекомендується враховувати фактор обмеження при перерозподілі накладних затрат. В цілому, проведене дослідження показало, що правильна організація виробництва має низку суттєвих особливостей, що потребує удосконалення методології обліку витрат на виробництво.

Використана література

1. Врублевський Н.Д. Управленческий учет издержек производства: теория и практика. М.: Финансы и статистика, 2002. – 352 с.
2. Ивашкевич В.Б. Организация управленческого учета по центрам ответственности и местам формирования затрат // Бухгалтерский учет. – 2005. – № 5. – С. 56-59.
3. Котляров Е., Иванов Ю. Формирование себестоимости: бухгалтерський учет // Бізнес-Бухгалтерія. – 2002 г. – № 8/1. – С. 46-55.
4. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с.
5. Юрченко К.В. Методи обліку витрат на виробництво продукції // Вісник податкової служби України. – 2005. – №37. – С. 62-64.